



Προσοχή στο κενό: το επαπειλούμενο έλλειμμα της Ευρώπης σε δεξιότητες

Η πρόγνωση για τις μελλοντικές δεξιότητες στην Ευρώπη εστιάζει στο 2020

Στο εγγύς μέλλον η Ευρώπη κινδυνεύει να αντιμετωπίσει ένα μείζον πρόβλημα όσον αφορά τις δεξιότητες. Περισσότερες από 20 εκατομμύρια νέες θέσεις απασχόλησης αναμένεται ότι θα δημιουργηθούν μεταξύ 2006 και 2020. Ακόμα 85 εκατομμύρια θέσεις απασχόλησης θα ανοίξουν για να αντικατασταθούν τα άτομα που συνταξιοδοτούνται ή εγκαταλείπουν την αγορά εργασίας για άλλους λόγους. Όμως, παρά το γεγονός ότι προβλέπονται περισσότερες θέσεις και δυνατότητες απασχόλησης, ο ενεργός πληθυσμός θα μειωθεί κατά έξι περίπου εκατομμύρια.

Δεν αποκλείεται να υπάρξει υπερπροσφορά ατόμων σε ορισμένους τομείς. Όμως τα στοιχεία δείχνουν ότι θα αυξηθεί η ζήτηση για άτομα με επαρκή επαγγελματικά προσόντα σε πολλούς τομείς, και μάλιστα αναμένεται να σημειωθεί έλλειψη. Ο στόχος της Λισσαβώνας, σύμφωνα με τον οποίο το ποσοστό απασχόλησης πρέπει να αγγίξει το 70 % έως το 2010, μπορεί να αποδειχθεί υπερβολικά χαμηλός για το 2020. Μέσα σε μόλις μία δεκαετία, θα πρέπει το ποσοστό απασχόλησης να αγγίξει το 74 % περίπου, εάν είναι να αποφύγουμε τις ελλείψεις σε εργατικό δυναμικό που ενδέχεται να δημιουργήσουν οι αλλαγές στις επαγγελματικές δομές και στις απαιτούμενες δεξιότητες.

Η Ευρώπη πρέπει να δραστηριοποιηθεί περισσότερο για να αντεπεξέλθει στις μεταβαλλόμενες ανάγκες σε δεξιότητες. Δεν αρκεί πλέον να γνωρίζουμε τι συμβαίνει σε κάθε κράτος μέλος. Μια ευρωπαϊκή αγορά εργασίας χρειάζεται και πανευρωπαϊκή πληροφόρηση.

Τον Μάρτιο του 2008, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να πραγματοποιήσει συνολική εκτίμηση των μελλοντικών απαιτήσεων της Ευρώπης σε δεξιότητες έως το 2020, λαμβάνοντας υπόψη τις τεχνολογικές αλλαγές και τη γήρανση του πληθυσμού, και να προτείνει τρόπους αντιμετώπισης των μελλοντικών αναγκών. Προκειμένου να συνδράμει την Επιτροπή, το Cedefop επανεξέτασε τη μεσοπρόθεσμη πρόγνωση του για τις ανάγκες σε επαγγελματικές δεξιότητες στην Ευρώπη για το 2015, που δόθηκε στη δημοσιότητα τον Φεβρουάριο του 2008, και επέκτεινε το χρο-

νικό όριο της έως το 2020 ⁽¹⁾. Η πρόγνωση αναλύει τις ανάγκες σε δεξιότητες ανά τομείς, επαγγελματικές ομάδες και επίπεδα επαγγελματικών προσόντων και αναλύει τις πιθανές επιπτώσεις για τη χάραξη πολιτικής. Εκτός από 25 κράτη μέλη της ΕΕ, καλύπτει τη Νορβηγία και την Ελβετία (ΕΕ των 25+).

Αναπόφευκτα, τα στοιχεία είναι αρκετά γενικά και πρέπει συνεπώς να αντιμετωπιστούν με κάποια επιφύλαξη. Η πρόγνωση των αναγκών σε δεξιότητες χρησιμοποιεί ένα μοντέλο πρόβλεψης της ζήτησης ανά επάγγελμα και επαγγελματικό προσόν, και της ζήτησης υποκατάστασης. Η δειγματοληψία αντιμετώπισε προβλήματα και διαφοροποιήσεις, που προκύπτουν από τις μεθόδους συλλογής των συγκρίσιμων στοιχείων από τις χώρες της Ευρώπης. Εντούτοις, η πρόγνωση προσφέρει σημαντικές πληροφορίες και προσθέτει αξία στις περιορισμένες γνώσεις για την πιθανή μελλοντική ανάπτυξη των ευρωπαϊκών αγορών εργασίας. Το μοντέλο αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί για περαιτέρω προγνώσεις, που να βασίζονται σε νέα στοιχεία και εναλλακτικές υποθέσεις.



Οι τάσεις στην απασχόληση από το 2006 έως το 2020

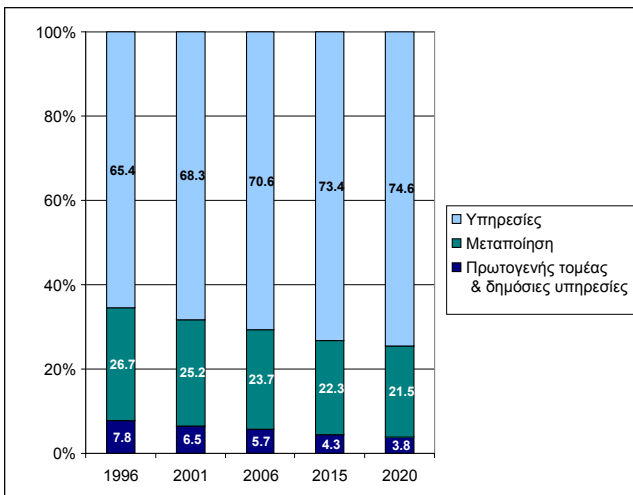
Η γενική μεταστροφή από τον πρωτογενή τομέα (κυρίως τη γεωργία) και τις παραδοσιακές μεταποιητικές βιομηχανίες

⁽¹⁾ Cedefop. *Future skill needs in Europe - Focus on 2020* (Μελλοντικές ανάγκες σε δεξιότητες στην Ευρώπη – Με επίκεντρο το 2020). Λουξεμβούργο: Υπηρεσία εκδόσεων, 2008. Διατίθεται στο διαδίκτυο στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση: www.trainingvillage.gr/etv/Information_resources/Bookshop/publication_details.asp?pub_id=498

προς τις υπηρεσίες και την βασισμένη στη γνώση οικονομία είναι μια τάση που φαίνεται ότι θα συνεχίσει να χαρακτηρίζει την Ευρώπη κατά την επόμενη δεκαετία.

Η πρόγνωση για 20,3 εκατομμύρια νέες θέσεις απασχόλησης μεταξύ 2006 και 2020 στην ΕΕ των 25⁺ (ΕΕ των 25 συν Νορβηγία και Ελβετία) προκύπτει παρά την απώλεια άνω των τριών εκατομμυρίων θέσεων απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα και σχεδόν 0,8 εκατομμυρίου στον μεταποιητικό. Το 2020 σχεδόν τα τρία τέταρτα των θέσεων απασχόλησης στην ΕΕ των 25⁺ θα απαντώνται στον τομέα των υπηρεσιών (Εικόνα 1).

Εικόνα 1: Οι τάσεις στην απασχόληση ανά διευρυμένο τομέα, μερίδια σε ποσοστά %, ΕΕ των 25⁺



Ωστόσο, λόγω της ανάγκης αντικατάστασης των ατόμων που εγκαταλείπουν την αγορά εργασίας, θα δημιουργηθούν αρκετές θέσεις απασχόλησης ακόμη και στον πρωτογενή και μεταποιητικό τομέα. Είναι σημαντικό οι φορείς χάραξης πολιτικής και παροχής εκπαίδευσης και κατάρτισης, οι υπηρεσίες επαγγελματικού προσανατολισμού και οι πολίτες να έχουν επίγνωση του γεγονότος ότι οι τομείς αυτοί παραμένουν πωλώνες της οικονομίας και σημαντικές πηγές απασχόλησης.

Οι προβλεπόμενες τομεακές μεταβολές, καθώς και οι μεταβολές στον τρόπο οργάνωσης και εκτέλεσης της εργασίας, θα επηρεάσουν σημαντικά τις ανάγκες σε επαγγελματικές δεξιότητες στο μέλλον. Επιπλέον όμως, η φύση πολλών επαγγελμάτων και οι απαιτήσεις τους σε δεξιότητες θα μεταβληθούν.

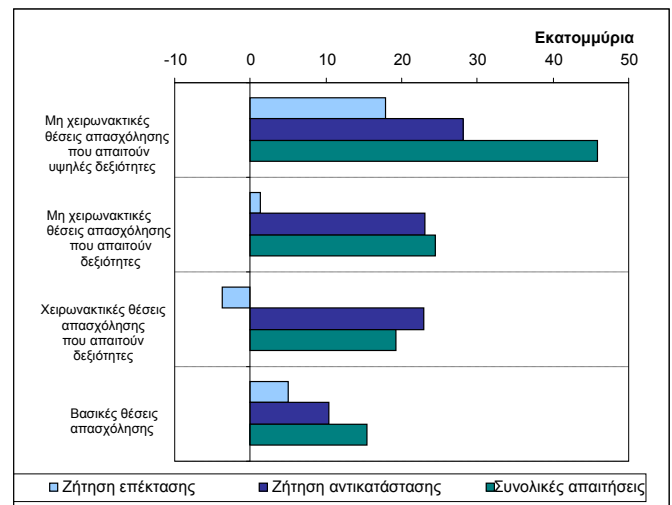
Πόλωση στην ανάπτυξη της απασχόλησης: χαμηλές και υψηλές δεξιότητες

Επί του παρόντος, σχεδόν το 40 % των ανθρώπων εξασκούν επαγγέλματα υψηλότερου επιπέδου, όπως π.χ. διοικητικές θέσεις. Η επέκταση των επαγγελμάτων που αφορούν δεξιότητες υψηλού και μεσαίου επιπέδου αναμένεται να συνεχιστεί κατά την επόμενη δεκαετία.

Προβλέπεται ταυτόχρονα να αυξηθούν ορισμένες θέσεις απασχόλησης που απαιτούν χαμηλές ή μηδαμινές δεξιότητες, όπως οι βασικές θέσεις απασχόλησης - οι οποίες ορίζονται ως οι θέσεις που περιλαμβάνουν απλές εργασίες ρουτίνας και απαιτούν μόνο βασική εκπαίδευση για την εκτέλεσή τους. Αντιθέτως, θα υπάρξουν λιγότερες θέσεις για το ενδιάμεσο επίπεδο δεξιοτήτων: εργαζόμενους ειδικευμένους στη γεωργία, υπαλλήλους γραφείου, και εργαζόμενους σε βιομηχανικούς και συναφείς κλάδους.

Ωστόσο, σε όλες τις κατηγορίες επαγγελμάτων, οι προβλεπόμενες απώλειες σε θέσεις απασχόλησης αντισταθμίζονται και με το παραπάνω από τις προβλεπόμενες ανάγκες αντικατάστασης των εργαζομένων που εγκαταλείπουν την αγορά εργασίας (Εικόνα 2). Ακόμη και στις περιπτώσεις όπου αναμένεται πτώση της απασχόλησης, οι εκτιμήσεις ανά επάγγελμα σχετικά με τη ζήτηση για αντικατάσταση παραπέμπουν σαφώς στη δημιουργία ενός σημαντικού αριθμού θέσεων απασχόλησης και άρα στη ζήτηση για άτομα με επαρκή κατάρτιση.

Εικόνα 2: Ζήτηση ανά επάγγελμα, ευρείες ομάδες, προβλεπόμενη μεταβολή για το διάστημα 2006-20 σε εκατομμύρια, ΕΕ των 25⁺



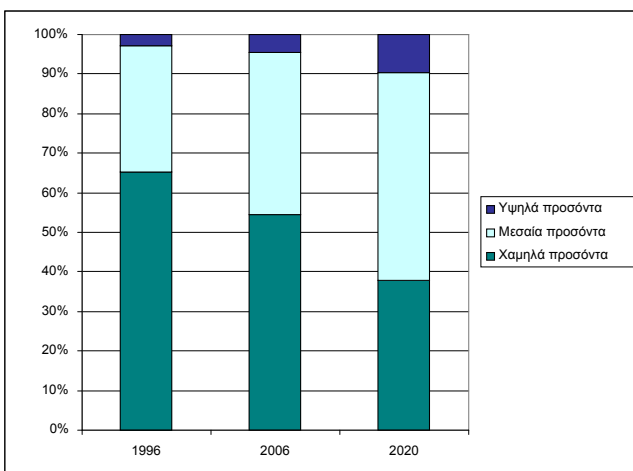
Εάν συνεχιστούν οι τρέχουσες τάσεις, οι μεταβολές θα οδηγήσουν σε ανάπτυξη της απασχόλησης στο ανώτερο καθώς και στο κατώτερο επίπεδο του φάσματος της απασχόλησης. Οι θέσεις χαμηλότερου επιπέδου προσφέρουν χαμηλές αμοιβές υπό κακούς όρους και συνθήκες εργασίας. Το γεγονός αυτό πολώνει την ανάπτυξη της απασχόλησης, καθώς συρρικνώνεται το στρώμα των επαγγελματιών μεσαίου επιπέδου.

Ζήτηση για προσόντα υψηλότερου επιπέδου

Η πρόγνωση επικεντρώνεται σε τρία επίπεδα (επαγγελματικά προσόντα υψηλού, μεσαίου και χαμηλού επιπέδου). Τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν τη γενική άνοδο στα επίπεδα των προσόντων στις περισσότερες θέσεις απασχόλησης και σε

όλες τις κατηγορίες επαγγελματιών – συμπεριλαμβανομένων αυτών στην χαμηλότερη βαθμίδα της κλίμακας των επαγγελματικών δεξιοτήτων. Η πρόγνωση επισημαίνει την αυξανόμενη τάση κατάληψης των βασικών θέσεων απασχόλησης από εργαζομένους με επαγγελματικά προσόντα κυρίως μεσαίου επιπέδου (Εικόνα 3). Κατά συνέπεια, σε ευρύτερο επίπεδο, οι προβλεπόμενες μεταβολές είναι πιο δραματικές για τα επίπεδα των επαγγελματικών προσόντων παρά για το ίδιο τα επαγγέλματα.

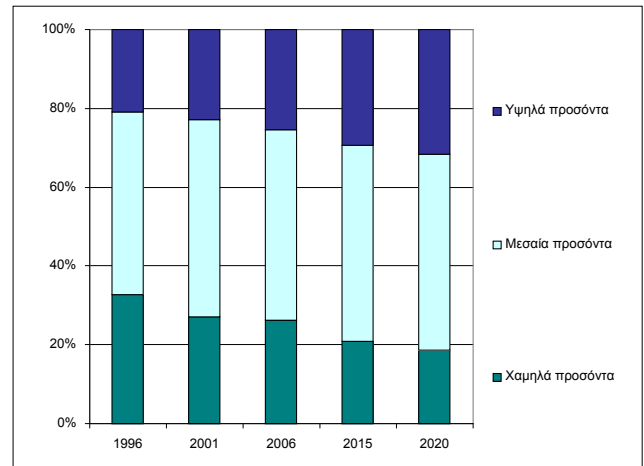
Εικόνα 3: Μεταβολές στη σύνθεση των επιπέδων προσόντων σε βασικές θέσεις απασχόλησης για το διάστημα 1996-2020, σε ποσοστό %, ΕΕ των 25*



Συνολικά, η καθαρή αύξηση της απασχόλησης στην Ευρώπη, που θα ξεπεράσει τις 20 εκατομμύρια θέσεις απασχόλησης μεταξύ 2006 και 2020, περιλαμβάνει αύξηση κατά περίπου 19,6 εκατομμύρια θέσεις απασχόλησης στο υψηλότερο επίπεδο (πτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου, συμπεριλαμβανομένων των ισοδύναμων επαγγελματικών προσόντων) και κατά σχεδόν 13,1 εκατομμύρια θέσεις μεσαίου επιπέδου (επίπεδο ανώτερης δευτεροβάθμιας και μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ιδίως επαγγελματικά προσόντα). Το γεγονός αυτό αντισταθμίζεται από την απότομη μείωση, της τάξεως των 12,5 εκατομμυρίων θέσεων απασχόλησης, για τα άτομα με χαμηλά ή μηδαμινά τυπικά προσόντα.

Το 2020, για το 31,5 % του συνόλου των θέσεων απασχόλησης θα απαιτούνται προσόντα υψηλού επιπέδου και για το 50 % προσόντα μεσαίου επιπέδου. Η ζήτηση για προσόντα χαμηλού επιπέδου θα μειωθεί από το ένα τρίτο το 1996 στο 18,5 % (Εικόνα 4).

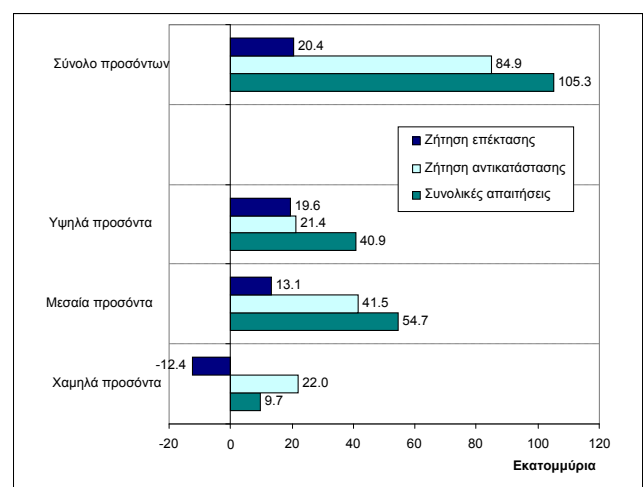
Εικόνα 4: Παλαιότερη και ενδεχόμενη μελλοντική δομή των προσόντων των θέσεων απασχόλησης για το διάστημα 1996-2020, μερίδια σε ποσοστό %, ΕΕ των 25*



Δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης: ανάγκη σε δεξιότητες μεσαίου επιπέδου και επαγγελματικές δεξιότητες

Παρά το γεγονός ότι η πλειοψηφία των πρόσθετων θέσεων απασχόλησης για το χρονικό διάστημα 2006-20 θα απαιτεί προσόντα υψηλού επιπέδου, οι περισσότερες νέες θέσεις (νέες θέσεις και διαθέσιμες θέσεις προς αντικατάσταση των ατόμων που εγκαταλείπουν την αγορά εργασίας) αναμένεται ότι θα απαιτούν προσόντα μεσαίου επιπέδου, τα οποία παραδοσιακά περιλαμβάνουν προσόντα που προέρχονται από την επαγγελματική κατάρτιση.

Εικόνα 5: Συνολικές απαιτήσεις ανά επίπεδο προσόντων, προβλεπόμενη μεταβολή για το διάστημα 2006-20, σε εκατομμύρια, ΕΕ των 25*



Περίπου 55 εκατομμύρια, σχεδόν το 58 % των προβλεπόμενων συνολικά 105 εκατομμυρίων νέων θέσεων απασχόλησης θα είναι μεσαίου επιπέδου. Πολλές από τις θέσεις αυτές θα απαιτούν προσόντα της επαγγελματικής κατάρτισης (Εικόνα 5).

Από τις θέσεις απασχόλησης που απομένουν, σχεδόν 41 εκατομμύρια ενδέχεται να απαιτούν προσόντα υψηλού επιπέδου. Λιγότερα από 10 εκατομμύρια θέσεων θα είναι διαθέσιμα για αιτούντες με χαμηλά ή μηδαμινά προσόντα. Για να καλυφθεί η ζήτηση αυτή, πρέπει να αλλάξει η τρέχουσα δομή των επαγγελματικών προσόντων του εργατικού δυναμικού μέσα στην επόμενη δεκαετία.

Επιπτώσεις για τη χάραξη πολιτικής

Βάσει αυτών των ευρημάτων, η συνολική ζήτηση για δεξιότητες πιθανότατα θα συνεχίσει να αυξάνεται. Η νέα γενιά, που θα εισέλθει στην αγορά εργασίας στην επόμενη δεκαετία, δεν μπορεί να ικανοποιήσει όλες τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Για να παραμείνει η Ευρώπη ανταγωνιστική, πρέπει να τεθούν σε εφαρμογή πολιτικές που να διασφαλίζουν την προσαρμογή του εργατικού δυναμικού στις εν λόγω απαιτήσεις.

Η Ευρώπη χρειάζεται μια στρατηγική για να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις μιας οικονομίας που βασίζεται στη γνώση και στηρίζεται στις υπηρεσίες. Οι εργαζόμενοι πρέπει να είναι σε θέση να προσαρμόζονται διαρκώς τις δεξιότητές τους στις συνεχείς μεταβολές της αγοράς εργασίας. Αυτό έχει επιπτώσεις στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την διά βίου μάθηση. Απαιτείται μια συνεπής και φιλόδοξη στρατηγική με την οποία θα μειωθεί η ροή των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, θα καταρτιστεί ένα ολοκληρωμένο σχέδιο για τους ενήλικες και την εκπαίδευσή τους και θα αυξηθεί η προσφορά ατόμων καταρτισμένων στην επιστήμη και την τεχνολογία, καθώς και στα διάφορα επαγγελματικά πεδία. Τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης πρέπει επίσης να είναι δίκαια, ώστε να προσεγγίζουν και τα άτομα που χρειάζονται μεν να βελτιώσουν τις δεξιότητές τους αλλά δυσκολεύονται να συμπετάσσουν στη μάθηση.

Οι δεξιότητες που αποκτώνται εκτός του θεσμικού εκπαιδευτικού συστήματος, στο χώρο εργασίας, κατά τον ελεύθερο χρόνο ή στο εξωτερικό, πρέπει να γίνονται αντιληπτές και να μπορούν να αξιοποιούνται κατάλληλα. Είναι σημαντική η επικύρωση και η διαπίστευση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων των εργαζομένων, ανεξάρτητα από το πώς αποκτήθηκαν, ιδίως των ατόμων με τυπικά προσόντα χαμηλού επιπέδου, των ηλικιωμένων, των ατόμων με μεταναστευτική προέλευση και των ατόμων που επιστρέφουν στην αγορά εργασίας. Διαφορετικά, οι δεξιότητες χαρμίζονται, αν δεν τις αξιοποιούμε στο έπακρο. Τα κοινά ευρωπαϊκά εργαλεία, οι αρχές και οι μηχανισμοί που αναπτύχθηκαν στα πλαίσια του προγράμματος εργασίας «Εκπαίδευση και κατάρτιση 2010» πρέπει να αποτελούν μέρος αυτού του συνόλου.

Παρόλα αυτά, τα μέτρα εκπαίδευσης και κατάρτισης δεν μπορούν από μόνα τους να επιλύσουν το ενδεχόμενο πρόβλημα μείζονος έλλειψης δεξιοτήτων στην Ευρώπη.

Η προβλεπόμενη μεταβολή στον τομέα της απασχόλησης απαιτεί να μεγιστοποιήσει η Ευρώπη τις δυνατότητες απα-

σχόλησης του εργατικού δυναμικού της. Αυτό έχει επιπτώσεις στην απασχόληση, τις επιχειρήσεις, τη μετανάστευση, την κινητικότητα και τις κοινωνικές πολιτικές των κρατών μελών. Τα μέτρα απασχόλησης και κοινωνικής πολιτικής οφείλουν να είναι πιο ελαστικά ώστε να παρέχουν μεγαλύτερη υποστήριξη στα άτομα που πρέπει να αλλάξουν εργασία. Η προσέλκυση των γυναικών στην αγορά εργασίας και η παράταση του επαγγελματικού βίου είναι σημαντικά μέτρα για ένα βιώσιμο μέλλον για την Ευρώπη. Δεδομένων της συρρίκνωσης του εργατικού δυναμικού σε ολόκληρη την Ευρώπη και των τάσεων στη ζήτηση εργατικού δυναμικού, η διευρωπαϊκή κινητικότητα δεν επαρκεί. Ο ρόλος που μπορεί να παίξει η μετανάστευση από χώρες εκτός ΕΕ χρήζει ιδιαίτερως προσεκτικής εξέτασης.

Τα αποτελέσματα της πρόγνωσης τονίζουν την ανάγκη έγκαιρης επιβολής μέτρων ώστε να προληφθεί, ή τουλάχιστον να μετριαστεί, η αναντιστοιχία δεξιοτήτων και ζήτησης (τόσο ελλείψεις όσο και πλεονάσματα). Πρέπει να κατανοήσουμε καλύτερα τις εργασιακές συνθήκες, τις απαιτήσεις σε δεξιότητες και τα χαρακτηριστικά τόσο των επισφαλών θέσεων απασχόλησης όσο και των θέσεων έντασης γνώσης. Αβεβαιότητες εξακολουθούν να υπάρχουν σχετικά με τις εξελίξεις της ζήτησης σε επαγγέλματα και προσόντα, μεταξύ των οποίων είναι ο τρόπος με τον οποίο αλληλεπιδρούν η προσφορά και η ζήτηση. Για τη χάραξη πολιτικής είναι σημαντικό να γνωρίζουμε εάν μια αναντιστοιχία επαγγελματικών προσόντων είναι προσωρινή ή μεταβατική (π.χ. βραχυπρόθεσμες τριβές στην αγορά εργασίας που εκλείπουν μετά από κάποιο διάστημα) ή μακροπρόθεσμο φαινόμενο, που απαιτεί στοχευμένη δράση.

Για να μπορέσει να βρει απαντήσεις η Ευρώπη σε αυτά και σε άλλα ερωτήματα, πρέπει να επενδύσει περαιτέρω στην έρευνα και στην ανάλυση για τον έγκαιρο εντοπισμό των αναγκών σε δεξιότητες.

Το Cedefop είναι αρωγός σε αυτή την διαδικασία. Θα ενημερώνει και θα βελτιώνει τακτικά τα στοιχεία και τις μεθόδους πρόγνωσης της ζήτησης και της προσφοράς σε δεξιότητες, σε στενή συνεργασία με τους εγχώριους εμπειρογνώμονες. Αυτή την περίοδο, το Cedefop εκπονεί μια πρόγνωση σχετικά με τη μελλοντική προσφορά δεξιοτήτων, καθώς και ανάλυση πιθανών ανισορροπιών μεταξύ προσφοράς και ζήτησης. Τα αποτελέσματα αναμένονται στις αρχές του 2009.